

Петро Кравченко, Ярослав Блоха

КРАВЧЕНКО Петро Анатолійович – доктор філософських наук, професор, декан історичного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. Сфера наукових інтересів – соціальна філософія та філософія історії, проблеми сучасної політичної культури.

БЛОХА Ярослав Євгенійович – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, заступник декана історичного факультету з навчальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Сфера наукових інтересів – соціальна філософія та філософія історії, історія української філософії.

В. Г. КОРОЛЕНКО ЯК ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУР- НОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

У статті розкриті погляди одного з найбільш відомих українських мислителів, письменників і громадських діячів кінця XIX – початку XX століть Володимира Галактіоновича Короленка на проблему націоналізму. Проаналізовано погляди мислителя щодо співіснування націоналізму, патріотизму та шовінізму, захисту батьківщини, а також трансформація їх у сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: патріотизм, націоналізм, шовінізм, гуманізм.

Сьогодні, в період коли Україна штучно поділена на Схід і Захід, коли частина території країни контролюється сепаратистами з ЛНР та ДНР все більш очевидним є факт, що націоналістичний фактор є невід'ємною складовою суспільно-політичного життя в Україні й володіє ефективними важелями впливу на розбудовчі процеси. Однак явище націоналізму для значної кількості людей залишається малозрозумілим, а довгі роки дискредитації українського націоналізму виробили в частини населення стійкий комплекс несприйняття націоналізму взагалі. Це не є нормальний стан, оскільки він базується не на знанні, переконанні чи життєвому досвіді, а на довготривалій ідеоло-

гічній обробці населення, яка значною мірою призвела до деформацій у свідомості народу.

Тому з огляду на сучасні українські реалії обов'язковим є врахування історичного досвіду боротьби українського народу за незалежність і соборність власної держави, оцінка зусиль і внеску лідерів нації в реалізацію цієї мети. Особливе місце в українській історії, в історії визвольних змагань за національну незалежність в кінці XIX на початку XX ст. займає Володимир Галактіонович Короленко. Виступаючи різноплановою особистістю – письменник, публіцист, мислитель, громадській діяч, – його творчий доробок до нашого часу не отримав належного вивчення. У цьому відношенні аналіз поглядів В.Г. Короленка на проблему українського культурного націоналізму є не лише актуальним, а й своєчасним.

Метою статті є розкриття на основі аналізу епістолярної (листи та щоденники) та творчої («Війна, вітчизна і людство (Листи в питаннях нашого часу)», «Кілька думок про націоналізм (Уривок)») спадщини В.Г. Короленка його поглядів на проблему українського культурного націоналізму.

Важко уявити суспільно-політичне й літературне життя Росії кінця XIX – початку XX століть без колоритної фігури Володимира Галактіоновича Короленка. Так уже склалася його доля, що піввіку свого життя він віддав боротьбі із самодержавством. Боротьбі свідомій, продуманій, цілеспрямованій, енергійній та самовіддано мужній. І, що найбільш важливо, ця боротьба велася з глибокою та невичерпною вірою в правоту своєї справи.

Не потрібно розглядати в цьому випадку комплекс тих обставин і причин, який привів його у табір супротивників царату, але відзначимо лише, що існуючий у країні лад був для Короленка символом несвободи і сваволі, а осіб, які мали схожі погляди, було в Росії безліч. Короленко зробив колосальний внесок у справу знищення традиційних основ життя в Росії, і в цьому сенсі він є визначною особистістю, оскільки саме його вважають фундатором українського культурного націоналізму, який робить акцент на національній ідентичності, що формується культурною традицією і мовою. Його ідеї лягли в основу ідеологій відомих політичних діячів та яскравих представників українського націоналізму 1920-1930-х років: О. Шумського (народний комісар освіти УСРР у 1924-1927 рр.), М. Хвильового (український прозаїк, поет, публіцист, один з основоположників пореволюційної української прози), М. Скрипника (нарком освіти УРСР 1927-1933 рр.), О. Ольжича (український поет, археолог і політичний діяч). Відзначаючи великий вплив культурного націоналізму у згуртуванні народу для боротьби за

національну незалежність О. Ольжич у своїй праці «Націоналістична культура» зазначив: «тільки національна культура забезпечує повний органічний вислів творчих сил одиниці й народу» [11].

Незмінно виступаючи на захист пригнобленого українського народу, В. Г. Короленко в той же час на чільне місце ставив не саму по собі національну приналежність тієї чи іншої людини, а її ідейну позицію. В «Історії мого сучасника» він розповів про зустріч з одним жандармським офіцером, українцем за походженням, який «став розчуленим голосом говорити про нашу спільну батьківщину, про те, яка там «ковбаса та варенуха», сипав українськими слівцями і приказками...» [7]. У зв'язку з цим мислитель зауважив, що «питання не в «варенусі та ковбасі», а в тому, щоб не було жандармів з їх діяльністю, будь вони українці чи великороси. Проблеми національної культури повинні вирішуватися «на ґрунті спільної волі...».

Дана думка більш детально була розкрита В. Г. Короленком у статті «Кілька думок про націоналізм», у якій він визнає національність первинним фактом, що супроводжує кожного від народження і накладає свій відбиток, природно, неминуче та безпосередньо. Мислитель зазначає: «Ми народилися в конкретній країні, дихали з народження її повітрям, дивилися на її убогу, сумну, але деколи і прекрасну природу, висловлювали свої почуття звуками її мови, першу свою любов, і свій перший гнів, і всі інші відчуття віддали представникам нашої ж національності. Це факт, який, звичайно, не може не позначитися на нашому душевному ладі й на усій поведінці» [6, с.302].

Однак, на думку В. Г. Короленка, націоналізм не повинен заважати кожному з нас бачити свої недоліки і чужі достоїнства, адже «він залягає в глибині душі якимось вузликом відчуттів, внаслідок яких наші недоліки нам ближчі й болючіші, а наші чесноти, коли вони проявляються в дії, – теж ближчі й приємніші. Й усі разом – достоїнства та недоліки – відчуваються нами безпосередніше й інтенсивніше, ніж властивості інших народів...» [6, с. 303]. Водночас це не повинно змушувати нас любити і прославляти недоліки лише тому, що вони наші, й заперечувати чужі достоїнства, тому що вони чужі... І перш за все людина, у якої в душі є істинне відчуття національної гідності, – не стане випинати його на шкоду іншим, так само, як не стане випинати свою, ніким ще не порушену «честь».

Поруч з поняттям «націоналізм» у даній статті В. Г. Короленко виокремлює й поняття «патріотизм», зазначаючи, що «є люди, які міркують про добро і зло, про людяне і нелюдське, про істину і брехню, приурочуючи ці визначення неминуче і безпосередньо до рідного середовища і рідного краю... І є патріоти, які носять ковчег свого патрі-

отизму, як бретер (*затятий дуелянт* – П.К., Я. Б.) носить ковчег своєї честі, – тенденційно, нарочито озираючись на сусідів, штовхаючись і викликаючи на дуель...». Цей вид гіпертрофованого й нездорового патріотизму мислитель називає «націоналізмом» в його особливому сучасному значенні [10, с.194].

Оцінюючи націоналізм як такий і аналізуючи його основні формули та постулати як-то «Ми представники пануючої нації» та «Геть жидів, геть німців, геть поляків», реальний зміст націоналізму, на думку В. Г. Короленка зводиться до заперечення інших національностей. Націоналізм обертає безпосередній патріотизм в патріотизм бретерський, «войовничий», який наступає на інших і ображає їх.

Наведена мислителем формула патріотизму особливо гостро відчуває негативні властивості нашого життя саме тому, що вони наші, – що ними хворіють і від них страждають саме й передусім люди нам найбільш близькі, – не може задовольнити «націоналіста». Бретерський патріотизм не може визнати своїх недоліків, і тому дуже скоро всі особливості нашого життя, вже тому, що вони наші, визнаються чеснотами, а чужі відмінності – завжди визнаються недоліками [10, с.194].

Окрім понять «націоналізм» і «патріотизм» у статті «Війна, батьківщина й людство» В. Г. Короленко виокремлює поняття «шовінізм» і розглядає необхідність патріотичного виховання та відмови від шовінізму, стверджуючи, що «... любові до батьківщини навчало саме життя. Цьому ж почуттю навчають дітей у школах. Іноземним словом воно називається «патріотизмом». На жаль, часто цей казенно-шкільний патріотизм буває несправжнім» [4, с.10].

На думку мислителя, немає гіршої послуги істинній любові до батьківщини, ніж зарозумілий і самосхвальний патріотизм – шовінізм. Він заміняє поняття про батьківщину поняттям про владу, любов до батьківщини – любов'ю до царів та їхніх слуг.

У своїй «дивній», як він говорить, любові до батьківщини шовінізм не визнає саме того, що вселялося патріотизмом. Надалі він пояснює, що саме він любить у батьківщині: «Не знаючи сам за що», – він любить холодний подих полів, колихання дрімучих лісів, розливи річок, що подібні морям, всю природу рідної країни, її людей» [4, с.10-11].

В. Г. Короленко стверджує, що такі почуття носять інстинктивний характер. У всіх, тією чи іншою мірою, є інстинкт батьківщини, вітчизни. Це – величезне, сильне почуття, тому що воно (свідомо чи несвідомо) лежить в кожній людині і, коли приходить час, воно відразу прокидається в мільйонах сердець, це стихія – буря, океан, проти якого встояти важко. У такому підйомі «патріотизму» народ здатен творити

чудеса, часто вже зовсім подавлений і підкорений чужинцями він піднімається, рве як павутину свої кайдани і знову завойовує свободу.

Однак для людини кінця ХІХ – початку ХХ століття любов до батьківщини не завжди була найголовнішою цінністю, що В. Г. Короленко вважає практично злочином, закликає усвідомити це й захищати батьківщину всіма силами, інакше суспільство може охопити анархія. Він стверджує, що «сором'язливо, несміливо або прямо вороже ми ставимося нині до заклику вітчизни в хвилину смертельної небезпеки! Почуття вітчизни впокорилося, воно майже помирає...» [4, с.52].

В. Г. Короленко був переконаний у тому, що «національність – не ланцюг, а батьківщина там, де сформувалася душа, зросла свідомість» [4, с. 15]. На нашу думку, він мав рацію в цьому питанні, стверджуючи це, адже ніхто не назве зрадником Парнелля, хоча він – англієць за походженням – боровся і загинув за свободу ірландців, а Кошута (*один з вождів революції 1848 року в Угорщині – П.К., Я.Б.*) тільки дуже вузькі фанатики можуть називати зрадником слов'ян, які придушували разом з австрійцями і Миколою ІІ конституційні прагнення мад'ярів. Ніхто також не вправі дорікати С. Ф. Русовій (уроджену Ліндорфс) (*українська громадська діячка, близька подруга В. Г. Короленка – П.К., Я. Б.*) за зраду шведським симпатіям, коли її симпатії малоросійські складають основний факт її життя [10, с.197].

Таким чином, аналізуючи поняття «націоналізм», «патріотизм» і «шовінізм», які часто звучать і в сучасній Україні, В. Г. Короленко закликає, відкинути національну ворожнечу й залишки шовінізму, і будувати суспільство на принципах національної та культурної взаємоповаги і взаємодії, гуманізму та здатності визнавати власні ментальні недоліки, перетворюючи їх у переваги.

Загалом живучи в час руйнації Російської імперії, мислитель висловлював власні думки стосовно майбутнього України та Росії. «Я не вважаю себе політиком. В які конкретні форми виллюються майбутні відносини Росії і України, чи буде це федерація чи автономія, чи для цього доведеться придумувати ще який-небудь новий термін, – я не знаю. Але щоб це не було, – поворот до минулого неможливий, і в основу повинна лягти у всякому разі свобода національної культури» [1].

Думка В. Г. Короленка щодо проблеми використання українською інтелігенцією рідної мови, яку він називає «не є тільки особливим говором (як вологодське або ярославське наріччя), а самостійною гілкою старого слов'янського стовбуру» [8], теж є досить актуальною в сучасному українському суспільстві. Те, що українською мовою не говорили представники Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР не влаштовувало мислителя, який з особливою за-

цікавленістю ставився до життя і поезії Тараса Шевченка. В «Історії мого сучасника» він зізнавався, що в юності «козацький романтизм» Шевченка не був йому близьким [7], однак будучи вже зрілим художником слова, В. Г. Короленко з незмінною повагою згадував ім'я Кобзаря у своїх творах, цитував його вірші, писав про його роль в історії української літературної мови.

Захист української духовно-національної ідентичності В. Г. Короленко вважає ціннісно пріоритетним. Про це свідчить, зокрема, наступна нотатка: «Денікінці зовсім не визнавали не лише федерацію (з Україною), а й навіть української культури... кілька місяців тому я прочитав... звістку, що одна з кубанських станиць вирішила заснувати... вчительську семінарію з викладанням рідною (тобто українською) мовою. Через деякий час з'явилося повідомлення, що це не дозволено... Таким чином і на Кубані рідна мова зазнавала обмежень. Це викликало, цілком зрозуміло, опір і закінчилося тим, що кубанська рада пішла проти Денікіна» [5, с.267]. Цілком очевидно, що симпатії мислителя знаходяться на боці кубанських українців, які в мирний спосіб обстоювали власне право на навчання рідною мовою і, відповідно – на підготовку вчителів, які таке навчання могли б провадити. У презирливому ставленні до національних чуттів та освітніх пріоритетів української громадськості з боку режиму Денікіна В. Г. Короленко цілком слушно вбачає причину протесту кубанських українців проти денікінців [10, с.198].

Обурення В. Г. Короленка викликала знущальна в своїй суті практика переслідування денікінським режимом української мови й культури. У щоденниковому записі від 22 червня 1919 року він зазначає: «переслідування «українства»... здичавілими виконавцями прибирає безглузді форми, в земстві вже чули, як папери українською мовою викликали зауваження: «Що це за собача мова?». У першому ж наказі... вимагають знищити всі вивіски на галиційській мові. Під час прийому у Штакельберга я звернув його увагу на цей вираз і на те, який образливий смисл у ньому міститься. Українська мова, без сумніву, існує, нею говорять мільйони людей, і не можна забороняти її на Україні. Він подякував і пообіцяв, що знищення вивісок не буде. Проте, воно все-таки було...» [5, с.243]. У даному разі В. Г. Короленко виступає не лише як філософ та мислитель, а й як громадський діяч, небайдужість якого до переслідувань українства має форму прямих заяв до влади незалежно від тих небезпек, що ці висловлювання можуть спричинити для мислителя особисто.

Протест на офіційному прийомі у денікінського чиновника є цьому найкращим підтвердженням, що, в свою чергу, добре ілюструє ви-

словлену нами вище ідею щодо тихої мужності української людини барокового типу, яка не потребує права «жертвувати навіть життям одиниць», а навпаки – ризикує собою право на життя одиниць обстоюючи. Світоглядна ж причина цих ідей – у глибокій переконаності В. Г. Короленка в тому, що українська мова – мова «мільйонів людей». Це само по собі не дозволяє її зневажливо ігнорувати, а тим більше – забороняти її в країні, де представники цієї мови споконвіку живуть і творять неповторну в світовому цивілізаційному універсумі, духовну культуру. У цьому сенсі є важливим, що В. Короленко, не будучи прямим репрезентантом україномовного дискурсу іманентно стає уособленням дискурсу україноцентричного.

З духовно-філософського погляду, для осмислення феномену В. Г. Короленка є важливим і те, що його обурило денікінське визначення: «галицийский язык» застосоване до української мови. Для полтавського філософа українська мова не є «галицийською», не є ще якоюсь штучно провінціалізованою в своїй територіальній обмеженості мовою. Вона є мовою всього українського народу, тобто тією трансцендентною універсальною, що дозволяє скласти уявлення про весь феноменальний дискурс не одержавленого, на той час, територіально роз'єднаного, проте духовно й культурно цілісного народу як буттєво об'єднаної спільноти, що має яскраво виражену ідентичність, до прикметних ознак якої й відноситься мова. Відтак, практика зневажання мови, означення її як «собачої мови» в аксіологічній системі В. Г. Короленка дорівнює триванню гноблення української культури як це було в різних імперіях минулих віків. Так само викликає у нього обурення й штучне звуження сфер вжитку української мови, нехтування національною гідністю українців. Як іманентно кордоцентричний мислитель В. Г. Короленко тримає в центрі уваги саме ці константи [15, с.179-180].

Значне обурення у В. Г. Короленка викликала також заборона царського уряду виголошувати промови українською мовою під час відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві у 1903 році. У статті «Котляревський і Мазепа» (1916 рік) мислитель писав про велике значення Котляревського, в серці якого «горіла любов до української «мужицької» мови», про його роль в становленні української літературної мови: «Він зробив цю м'яку, виразну, сильну, багату мову мовою літературною, і українська мова, яку вважали лише місцевим наріччям, з його легкої руки залунала так голосно, що звуки її рознеслися по всій Росії. На ній згодом співав свої пісні і кобзар Шевченко». Основою української літературної мови В. Г. Короленко вважав мову Котляревського і Шевченка, а «язичіє», що пропагувалося галицькими «москвофілами», називав штучною і нікому не потрібною вигадкою [9].

М. В. Попович зауважує, що В. Г. Короленко не лише захищав національну українську культуру та її носіїв, зазначаючи, що «захищав він і національну справу України у своїй Полтаві у зв'язку з відкриттям пам'ятника Котляревському». У розпалі Громадянської війни В. Г. Короленко мав мужність писати полтавчанину – наркому А. В. Луначарському: «Я думаю, що не будь-які засоби можуть справді обертатися на благо народу, і для мене безсумнівно, що адміністративні розстріли, введені в систему, розстріли, що тривають уже другий рік, не належать до їх числа... Рух до соціалізму повинен спиратися на кращі сторони людської природи, маючи на увазі мужність у прямій боротьбі і людяність навіть щодо противників» [11, с.532].

Політичні погляди В. Г. Короленка на явище українського націоналізму відображені у щоденнику Є. Чикаленка, який записав свою бесіду з ним: «Якось, їдучи залізницею, стрівся я в вагоні з В. Г. Короленком... Він почав оповідати, що, оселившись в Полтаві, заінтересувався українським рухом і тепер учить української мови, але йому тяжко йде і він сумнівається, чи опанує так, щоб змогти писати, бо... змалку майже не чув її, та й все своє життя прожив поза Україною. Скільки років служила у нас в Петербурзі дівчина з Яресьок... і ми так з нею жилися, що вона стала нам як рідна... Коли в неї народилася дитина, вона запросила мою жінку в куми... На хрестинах ми застали багато гостей... Як завжди Маруся і її чоловік говорили з нами «по-руськи»... а... я... помітив, що між собою вони всі говорять українською мовою... Я кажу Іванові – Ви ж добре знаєте «руський язик», нащо ж ви говорите між собою по-українському? А він відповідає... А ви певне добре знаєте французьку мову, нащо ж ви говорите між собою «по-руськи»? Бо це – моя рідна мова, я змалку нею говорю... Він мені відповідає моїми ж словами – Отак і ми. Українська мова – наша рідна мова, ми нею змалку говоримо і любимо її... От тепер, – каже мені Короленко, – я зрозумів, що український національний рух не штучне явище, не фантазія купки української інтелігенції, а глибоко народний органічний рух, який певне, має будучність... я почав студіювати українську мову, бо я на Україні, мабуть, назавжди оселився» [14, с.175-176].

З цієї цитати можна зробити кілька висновків. Короленко не лише шанобливо ставиться до культури й національно-патріотичних переконань своїх кумів – селян із Яресьок на Полтавщині, а й саме завдяки їхній свідомій світоглядній позиції багато що прояснює у власному світобаченні, у ставленні до українців як соціокультурного феномену. Прояснює настільки чітко й зримо, що прямо зазначає у розмові з Є. Чикаленком свою прихильність до українських національно-ви-

звольних змагань (розмова відбувається у 1912 році), і, що особливо важливо для розуміння його світоглядної диспозиції, акцентує на власному бажанні вивчити літературну українську мову для того, щоб спілкуватися нею, адже, як промовисто зазначає письменник, «я на Україні назавжди оселився». Жити на Україні і не спілкуватися мовою її народу В. Короленко вважає для себе цілком неприпустимим.

М. В. Попович у праці «Нарис історії культури України», високо оцінюючи гуманістичний потенціал творчості В. Г. Короленка, зауважує, що «характеристика гуманістичних концепцій в культурі України неможлива без згадки про Володимира Галактіоновича Короленка». Гуманізм В. Г. Короленка, – стверджує філософ – «сформувався на народницьки-соціалістичних засадах, у річищі революційного соціалістичного руху». Дослідник, аналізуючи діяльність мислителя, називає В. Г. Короленка «духовним батьком пізнішого безоглядного гуманістичного дисидентства, правозахисного руху» і «гордістю України» [12, с.531].

Для «совісті нації» В. Г. Короленка ідея української нації безперечно була найвищим авторитетом і головним духовним двигуном суспільних і політичних рухів. Він усвідомив, що всі політичні змагання, усі аспекти життя суспільства, всі напрями діяльності інтелігенції повинні бути просякнуті національною ідеєю і однією з необхідних її вимог – ідеєю боротьби за державну самостійність і національну незалежність.

Очевидно, величезна спадщина видатного мислителя, публіциста, активного правозахисника та громадського діяча В. Г. Короленка і сьогодні повинна бути джерелом національного єднання українського народу, який відстоює своє право на незалежність у протиборстві із зовнішніми та внутрішніми ворогами нашої держави.

Література

1. Булига О. Короленко Володимир Галактіонович [Електронний ресурс] / О. Булига. – Режим доступу: <http://prostir.museum.ua/post/27671>.
2. Державний архів Полтавської області. – Ф. 3990. – Оп. 1. – Арк. 15-18. – Машинопис. Підпись-автограф В. Г. Короленко. Датовано им 30 апреля 1919 г.
3. Державний архів Полтавської області. – ФП. 7. – Оп. 1. – Д. 2. – Л. 15.
4. Короленко В. Г. Война, отечество и человечество (Письма в вопросах нашего времени) / Владимир Галактионович Короленко. – К. : Типографія Всероссийскаго Земскаго Союза Ком. Ю.-З. Фр., 1917. – 55 с.
5. Короленко В. Г. Дневник. Письма. 1917–1921 / Владимир Галактионович Короленко. – М. : Советский писатель, 2001. – 544 с.
6. Короленко В. Г. Несколько мислей о национализме (Отрывок) / Влади-

Петро КРАВЧЕНКО, Ярослав БЛОХА

мир Галактионович Короленко // Короленко В. Г. Война пером; сост., вступ. ст. и примеч. М. А. Соколовой. – М. : Сов. Россия, 1988. – С. 301–308.

7. *Короленко В.Г.* Собрание сочинений: в 10-и т. / Владимир Галактионович Короленко – М.: Гослитиздат, 1953–1956. – Т. 7: История моего современника. – Кн. 3–4. – 1955. – 456 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до дж. : http://az.lib.ru/k/korolenko_w_g/text_1921_istoriya3_olderfo.shtml

8. *Короленко В. Г.* Собрание починений : в 10-и т. / Владимир Галактионович Короленко – М. : Гослитиздат, 1953–1956. – Т. 9 : Публицистика. – 1955. – 776 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://royallib.com/read/korolenko_vladimir/tom_9_publitsistika.html#0

9. *Короленко В. Г.* Собрание починений : в 10-и т. / Владимир Галактионович Короленко – М. : Гослитиздат, 1953–1956. Т.10 : Письма. 1879–1921. – 1956. – 717 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до дж.: http://az.lib.ru/k/korolenko_w_g/text_0890.shtml

10. *Кравченко П. А.* Філософські горизонти творчої спадщини В.Г. Короленка : монографія / П. А. Кравченко, Я. Є. Блоха. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. – 230 с.

11. *Ольжич О.* Націоналістична культура [Електронний ресурс] / О. Ольжич. – Режим доступа: <http://www.w.w.politiko.ua/blogpost7598>

12. *Попович М. В.* Нарис історії української культури / М. В. Попович. – К. : «АртЕк», 1998. – 728 с.

13. Фонды Полтавского литературно-мемориального музея В. Г. Короленко. – А-1. – № 2082.

14. *Ямчук П. М.* Феномен В.Г. Короленка в контексті вітчизняних соціально-філософських реалій минулого століття / П.М. Ямчук // Наука. Релігія. Суспільство. – 2011. – № 2. – С. 173-179.

15. *Ямчук П. М.* Християнсько-гуманістичний діаріуш В. Г. Короленка: філософсько-світоглядна й буттєва ретроспекція у сприйнятті ХХІ ст. / П. М. Ямчук // Філософські обрії. Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 28. – К. – Полтава, 2012. – С. 164-183.

Кравченко П.А., Блоха Я.Е.

**В.Г. КОРОЛЕНКО КАК ИДЕОЛОГ
УКРАИНСКОГО КУЛЬТУРНОГО НАЦИОНАЛИЗМА**

В статье раскрыты взгляды одного из самых известных украинских мыслителей, писателей и общественных деятелей конца XIX – начала XX века Владимира Галактионовича Короленко на проблему национализма. Проанализированы взгляды мыслителя на сосуществования национализма, патриотизма и шовинизма, защиты родины, а также трансформация их в современном украинском обществе.

Ключевые слова: патриотизм, национализм, шовинизм, гуманизм.

Kravchenko P.A., Blokha Ya. Ye.

**V.G. KOROLENKO AS IDEOLOGIST
OF UKRAINIAN CULTURAL NATIONALISM**

The views of one of the most prominent Ukrainian thinkers, writers and public figures of the late XIX – early XX century Volodymyr Galaktionovych Korolenko on the problems of nationalism, the coexistence of nationalism, patriotism and chauvinism, protection of the homeland are reflected into the article.

The author indicates, that while speaking in defense of the oppressed Ukrainian people, V.G. Korolenko stressed not only upon nationality of a person, but his ideological position as well for nationalism should not prevent each of us to see their own and others' drawbacks and merits.

Thinker also urged to realize that love for native country should be almost the most important value, and it must be protected by all means, otherwise anarchy can cover the society.

Analyzing the concept «nationalism», «patriotism» and «chauvinism», which often can be heard in Ukraine, V.G. Korolenko calls to reject national dissension and remnants of chauvinism and build a society based on the principles of national and cultural interaction and mutual respect, humanity and ability to recognize own mental deficiencies, turning them into advantages.

Ukrainian national idea for V.G. Korolenko was undoubtedly the highest spiritual authority and main engine of social and political movements. He realized that all political competitions, all aspects of social life, all activities of intellectuals should be based on national idea, the demands of which is the idea of struggle for national independence.

Obviously, a great heritage of an outstanding thinker, journalist, human rights activist and public figure V.G. Korolenko should remain as a source of national unity of the Ukrainian people, who defend their right for independence in confrontation with external and internal enemies of our country.

Key words: patriotism, nationalism, chauvinism humanism.

Надійшла до редакції 25.09.2016 р.